

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 105 אדר תשע"ה

העלון מוקדש לעילוי נשמת לויז בת פרנקה אוהיון ע"ה

פרשת כי תשא

מבחני ה'בגרות' של רבינו עובדיה יוסף...

"כי תשא את ראש בני ישראל" (ל, יב)

חשמלאי! מתקן תנורים ומאווררים... ועל כן הדואג לבניו באמת יושיב אותם בין ברכי תלמידי חכמים ויזכה לרוות מהם רוב כבוד ונחת ב"ה.

לך לאסוף צדקה, זה משתלם...

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו לה" (שם)

במס' בבא בתרא (י, ב) דרשו "אמר משה לפני הקב"ה, במה תרום קרן ישראל? אמר לו בני תשא". ופירש"י "אם באת לשאת ראשם, קח מהם כופר לצדקה". וקשה, שהרי הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" אינו עוסק במצות צדקה אלא במצות מחצית השקל. וביאר רבי צדוק הכהן מלובלין ב'פרו צדיק' (פר' שקלים), שכוונת חז"ל היא שבזמן הזה שחרב הבית ובטלו הקרבנות עומדת מצות הצדקה לישראל במקום מצות מחצית השקל.

ברם, יש להבין מה הקשר בין מצות צדקה למצות מחצית השקל, שהרי זו האחרונה נועדה לקרבנות ורעותה נועדה לעניים. ונראה לבאר על פי דברי הפרדס יוסף (פס' יב), שהנה תכלית מצות מחצית השקל היא לכפר על מעשה העגל (ע"פ ירושלמי שקלים פ"ב ה"ג). ואמנם עיקר הכפרה היתה צריך להיות מלכתחילה על ידי מצות הצדקה, אלא שבמדבר לא היו עניים הנוקקים ללחם, שהרי לכל אחד מישראל היו כסף וזהב, ומה גם שהיה יורד מן לכל אחד ואחד, ולכן נצטוו ישראל על מצוה מיוחדת של מחצית השקל ונבפס' טו' הוסיף, שמה שנאמר "והדל לא ימעט" היינו שלא כולם היו עשירים במידה שווה, וביחס לעשירים הגדולים היו העשירים הבינוניים נקראים דלים. ובזמן הזה שנחרב הבית ואין אפשרות לקיים מצוה זו, מתכפר מעשה העגל בצדקה. וכבר כתב האמרי אמת (פר' חקת) שקל הצרות שבגלות הבאים על כל אחד ואחד מישראל הם כדי לטהר ולזכר אותו מטומאת חטא העגל שהרעה לישראל לדורות. ואם כן זהו שאמרו "במה תרום קרנם של ישראל? בני תשא", שמצות הצדקה היא כופר נפש לישראל בהיותה תיקון לחטא העגל, ועל ידה יזכו ישראל לנשיאת ראש.

ב. צא ולמד מדברי הגר"ש וואזנר שליט"א (בהקדמה לשו"ת 'שבט הלוי' ח"ה), שהמצוה היחידה שאפשר לקיים בשלימות היא מצות הצדקה, כי בכל מצוה יתכן חסרון בקיים או שאינו מקיימה לשמה וכו' צ"ב, אך במצות הצדקה אף אם עשאה שלא לשמה קיים המצוה כיון שהחייבה את העני. וכתב "זוה היה טעם של צדיקי עולם שאמרו על עצמם שאינם יודעים אם יזכו לעולם הבא בזכות עבודתם ותורתם, אבל בעבור החסד והצדקה שלהם הם מקווים שיוזכו לכך, כי החסד והצדקה וההטבה שבין אדם לחבירו יתכן שיהיו בשלימות". ג. ובספר 'אמרי הצדקה' לרבי אהרן ראטה זצ"ל בעל 'השומר אמונים' (עמ' כ"א) מצאנו דברים נשגבים במעלת הצדקה ובשבח הגבאים המוסרים נפשם על כך: א. מי שמקבץ צדקה לצרכי העניים וסופג בוינות ובקשות והלבנת פנים, נחשב לו כאילו נהרג על קידוש השם. ב. מי שמקבץ צדקה לנזקקים, שוקלים ומונים בשמים את העפר שדרך עליו בהליכתו, ומקבל כנגדו שכר רב. ג. ההולך לקבץ צדקה מתכפר לו עון ד' מיתות בית דין. ד. עוד כתב בשם רבי שמשון מאוסטרופולי, שהפנות את ידו ליתן צדקה אף שעדיין לא נתנה בפועל נפתחים לו מיד עולמות ואוצרות טמירים בשמים כמנין "פתוח תפתח".

מהו היום שאין האדם שוכח את מה שלמד בו ?

ובאיזו שעה בשבוע האש רותחת יותר ?

"ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון" (לא, טו)

בפרק במה מדליקין שנינו ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עשרתם ערבתם הרליקו את הנר". וכתב המשך חכמה (ויקרא פט"ז), שבמשנה זו נרמזה פנינה יקרה בענינה של שבת קודש, שכן שבת

הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל [שהשבו ביום יג' אדר חל יום פטירתו], העיר בספרו 'דרש משה' מדוע נקט הכתוב לשון 'נשיאה' והרי במנין בני ישראל עסקין והיה ראוי לומר "כי תמנה" וכיוצא בזה.

וביאר, שבפסוק זה טמון לקח מאלף, כי פעמים שאדם אינו עוסק בתורה או אינו מקיים מצוה מחמת ענה פטולה, שאומר בלבו מי אני שאעמול בתורה או שאקיים מצוה זו והרי יש רבים טובים ממני שראויים לעשות כן, אך אני איני ראוי לכך. אולם מנין בני ישראל סותר את טענותיו, שהרי גם את הצדיק היותר גדול כמשה רבינו לא החשיבה התורה במנין זה כשני אנשים אלא כאיש אחד, בדיוק כמו האיש הפשוט ביותר בישראל. ובכך מעודד המנין ונושא את ראשו ורצונותיו של כל איש מישראל, בהבינו שלכל אחד הענין הקב"ה כוחות ויכולות להיות צדיק וללמוד תורה ולקיים מצוות. ועל כן אמרה התורה "כי תשא", כי זוהי תכלית המנין לרומם ולגדל את שאיפותינו הרוחניות.

ב. לקח זה חשוב עד מאד, אך בענין חינוך הבנים לתורה ויראת שמים הוא ממש בבחינת 'דבר שהנשמה תלויה בו'. כי ישנם נערים ובחורים שלכאורה לא נתברכו בכשרונות גדולים, ובליבם מקננת תחושה שלא יצא מהם כלום. אך תחושה זו הינה עצת היצר, שכן מקובלנו ממון החזון איש זצ"ל (מעשה איש ח"ב עמ' נג') שכל בחור ישיבה הוא כ'ספק גדול הדור הבא', כי הנסיון מעיד שגדולי ישראל לא צמחו לפי מה שציפו אלו שמסביבם מראש, ולא מי שכולם חשבו שיהיו גדולי הדור נעשו הגדולים בסופו של דבר, כי בתורה הפרצו והעמל הם הקובעים ולא הכשרון. ולכן אין להפלות בין מי שנראה לנו כשרוני למי שאינו כזה, ויש להתאמץ ולהשתדל שכל ילד יהודי יעסוק אך ורק בתורה הקד' ולא במקצועות החול [או מה שקרוי בפי החופשיים 'ליביה'].

ובספר "שר התורה" (עמ' 197) על מרן פאר הדור רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, מובא סיפור מרתק שסיפר מרן בחודש האחרון להסתלקותו. "לפני שישים שנה גרתי ברחוב אלקנה בירושלים. בשבת אחת היה גשם סוער וסופות חזקות, וכולם היו ספונים בבתיהם מחמת הקור ועו והתחממו ליד התנור. פתאום דפק בדת ביתי הגאון ר' צבי סימן טוב נבה הראשי של יהדות אפגניסטן. שאלתי אותו, מדוע טרח כבודו לבוא אלי בשבת כה גשומה? והוא סיפר שאחד המתפללים בבית הכנסת רוצה לרשום את ששת בניו בבית ספר ממלכתי, ומסרב לשלוח אותם לתלמוד תורה בטענה ששם לא תהיה להם 'בגרות' ולא יוכלו להתפרנס אחר כך, ולכן בא אלי כדי שאשפיע עליהם, כי אז הרישום היה פעם בשנה בשבוע אחד, ואותו שבוע היה שבוע הרישום".

"שמעתי את דבריו, וקמתי ולבשתי את המעיל. בני ביתי שאלו אותי להיכן אני הולך בגשם סוער ובקור עז כל כך? אך אמרתי להם שאני מוכרח ללכת בדחיפות עם הרב סימן טוב לדבר מצוה. צעדנו לשכונת הבוכרים לבית המשפחה, ובעל הבית שלא ציפה לאורחים בשבת גשומה זו היה מופתע מאד וקיבל אותנו בשמחה. התחלתי לשכנעו שישלח את בניו לתלמוד תורה שם ויכלו לגדול בתורה ומצוות. אך הוא בשלו, 'הילדים חייבים להוציא בגרות', כיצד תהיה להם פרנסה? שאל אותי. דיברתי איתו שעה שלימה, שהכסף הוא לא העיקר בחיים, ומה שחשוב הם התורה הקד' ומידות ומעשים טובים".

"לבסוף השתכנע ואמר שירשום את כולם בתלמודי תורה חוץ מהבן הגדול שכבר לומד בכיתה ח', כי 'הוא כבר לקראת הסוף, וחבל שלא יסיים ויתקדם לבגרות שלו'. ניסינו לשכנעו, אך הוא לא היה מוכן לשמוע על כך כלל". "ומה היה בסוף? ילדיו גדלו והיום כולם שומרי תורה ומצוות קלה כבחמורה. אך הילדים שנכנסו לתלמוד בתלמודי תורה כל אחד מהם משמש בתפקיד תורני חשוב, אחד הוא רב עיר, השני אב בית דין, השלישי ראש כולל, הרביעי רב קהילה גדולה בעיר ראשל"צ, החמישי מורה הוראה חשוב, ורק הבן הגדול יצא חשמלאי... אמנם הוא שומר תורה ומצוות אבל מה יצא מכל ה'בגרות' שלו?

משה בן לאה שלום ז"ל
סעדה בת עלייה אלפסי ע"ה
פטר בן ארנולד רוזין ז"ל

רפאל בן אסתר פרגי ז"ל
יששכר בן מוזל ורפאל בנגיב ז"ל
סלם אהרון בן בדרה לוי ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן שאוס ז"ל ♦ נאזה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה

(בא"ח ש"ש פר' ויקרא) שלכן נאמר "אשה בכל אלה לא מצאתי" כנגד עון העגל שנאמר בו "אלה אלהיך ישראל", ולא חטאו בו הנשים.
ב. והנה פירש"י "אדם אחד מאלף מצאתי- בנוהג שבעולם אלף נכנסים למקרא אין יוצאים מהם להצליח שראויים למשנה אלא מאה, ואותם מאה שנכנסו למשנה אין יוצאים מהם לגמרא אלא עשרה, ואותם עשרה שנכנסים לגמרא אין מצליח מהם אלא אחד להוראה, הרי אחד מאלף".

וראיתי מביאים בשם הכתב סופר שקישר זאת באופן נפלא לסוף הפסוק "ואשה בכל אלה לא מצאתי". כי הנה הסיבה לכך שרק אחד מאלף מצליח ויוצא מורה הוראה איננה מפני שכולם לא היו ראויים לכך חוץ ממנו, אלא מפני ש"אשה בכל אלה לא מצאתי", שלא תמיד מצויה אשה שתעזור לבעל לישוב במנוחה ולעמול בתורה כראוי, ואותו אחד שזכה לאשה כזו הוא הזוכה לצאת להוראה.

ב. וב'אשת חיל' נאמר 'נודע בשערים בעלה, בשבתו עם זקני ארץ'. והקשה הגר"ח קניבסקי שליט"א ב'טעמא דקרא' (משלי לא), שהרי פסוקי "אשת חיל" עוסקים בשבח האשה, ומה מקום יש בהם לפסוק זה שמדבר בשבח הבעל. ותינוך, ששבח זה הינו עטרה לאשת החיל יותר מכל שבחיה, שעל ידי שעוסקת בצרכי ביתה יכול בעלה לעסוק בתורה הקד' בכל עת, ובזכותה אין הוא נמצא נוגע כלל בבית אלא בשערי בית המדרש בשבתו עם זקני תלמידי חכמים.

ו. ואכן ידועה האימרה "מאחורי אדם גדול עומדת אשה גדולה". ומי לנו גדול ממרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, שהעיד על עצמו י"פ בנו הגאון הגדול ר' דוד יוסף שליט"א (י"ש תורה' עמ' 207), שגדל בתורה בזכות שתי נשים, האחת היא אמו ע"ה שהבחינה בייחודיותו וסייעה לו להתמסר ללימודו ועודדה אותו להמשיך בכך. מרן שראה כמה נחת רוח נגרמת לאמו כשעוסק הוא בתורה, היה משתדל לשמח אותה בכל הזדמנות. ובאירוע שבו נכנס לתפקידו הרבני הראשון והוצרך ללבוש את האיזטלא דרבנן- מעיל היפראקי, ביקש מכל הנוכחים להמתין עד שתבוא אמו, כיון שידע שדבר זה ישמח אותה עד מאד. ואכן בראות האם את בנה מחמד נפשה מתעטר בכתר התורה עמדו בעיניה דמעות של שמחה.

את גודל הערכתו לאמו על כל פעלה למענו חקק מרן עלי ספר בהקדמה לחלק הראשון של יביע אומר אשר הוקדש לעילוי נשמתה, ובין היתר כתב שם "אשר מידה היתה זאת לי להגיע עד הלום".

לאחר נישואיו היתה זו הרבנית מרגלית ע"ה שהתמסרה כליל להתפתחותו הרוחנית של מרן, ושמרה עליו במשך עשרות שנים כדי שלא יפריעו לצמיחתו המופלאה, ואף שהיה מבקש לסייע לה היתה נמנעת מכך לחלוטין. לא אחת אירע שהיתה יושבת באוטובוס בשובה מהקניות עם סלים עמוסים בידה, ומרן היה עולה לאוטובוס שקוע כולו בתורה, ולא ראה אשתו יושבת בסמוך אליו... והיא, אמא ל-11 ילדים עם סלים כבדים, לא היתה קוראת לו ולא רצתה להטריח את הרב ולבטלו מלימודו. וכל ימייה סבבו ענין אחד: "שהבעל שלי ישב וילמד עוד ועוד תורה". גם בתקופות הקשות שבביתם לא היה אוכל והיו מצטמצמים ואוכלים יחד עם ילדיהם לחם עם זעתר ושמן זית, היא מסרה בזה ואספה פרוטה לפרוטה כדי שבעלה יוציא את ספרו.

כשיצא ספר 'יביע אומר' חלק א', אחזה בידה את הספר ורקדה איתו! ואמרה בהתרגשות רבה "כולם רוקדים עם ספרי התורה בבתי הכנסת, וזה הספר תורה שלי, שבו שמחה אני יותר מכל ילד שנולד לי!"...

באיזה לילה מצוה גדולה להיות ב... גאווה ?

"אלוהי מסכה לא תעשה לך. את חג המצות תשמור וגו'" (לד, יח)

פירוש נפלא מצאנו בספר 'משגב לך' מאת הגאון ר' דוד הכהן זצ"ל מג'רבא בביאור סמיכות איסור עבודה זרה לחג הפסח. שהנה דרשו חז"ל (פס"ז בהעלותך יב, ב) "כל המתיהר כאילו עובד עבודה זרה", אמנם הכף החיים (סי' תע"ב ס"ק יב') הביא את דברי הי"פה ללב' בשם 'האורחות יושר', שבלייל פסח מצוה לנהוג בשררה, ויכופר בזה מה שנהג שררה וגאווה כל השנה.
וזהו שנאמר 'אלהי מסכה לא תעשה לך', שהיא הגאווה ששקולה כעבודה זרה ויש להתרחק ממנה, אבל "את חג המצות תשמור", דהיינו שבפסח אל תרחיק את הגאווה אלא אדרבה תנהג בגאווה ושררה, כי יום זה אינו בכלל שאר ימות השנה לענין זה, ובו מתקנים את חטא הגאווה.

ועל פי זה נראה לתרץ בדרך דרוש את קושיית המפרשים מדוע לא הוזכר שמו של משה רבינו בהגדה של פסח. וזאת כי משה רבינו מסמל את מידת הענוה, ובליל הסדר יש להרחיק את הענוה ולנהוג בשררה וגאווה כבני מלכים.

מעתה מגוון אפשרויות להאזנה לאוצרות 'בארה של תורה', שיחות ושיעורי הרב ראובן גולן על פרשת השבוע השקפה ומוסר. בעמדות 'קול הלשון' בכל רחבי הארץ או בטל' 03-6171001 [הקט 1-1-2-48-1]. וכן לתושבי חר"ל באתר 'קול הלשון'.

לתגובות הארות והערות על הנכתב בעלון, או הצטרפות לרשימת התפוצה שלחו הודעה ל- rg5740@gmail.com

משפיעה חכמה וחיות ומזון לכל ימות השבוע, ולכן אמרו "עשרתם" כנגד מזון ופרנסה [כמ"ש "עשר בשביל שתתעשר" (תענית ט, א)], כי השבת משפיעה ברכת המזון לשאר הימים. ו"עירבתם" היינו עירובי תחומין [כרש"י שם ד"ה ערבתם] שיש צורך בהם לאדם כדי לנוע וללכת ממקום למקום, וכנגד זה משפיעה השבת חיות, שהיא שורש התנועה, שהרי כל חי מתנווע אך מת מוטל כאבן שאין לה הופכין.

ו'הדליקו את הנר' היינו חכמה, כי האור מסמל את חכמת התורה והארתה ונכמו שדרש 'הרצה להחכים ידים, וסימנך מנורה בדרום' (ב"ב כה:)), וכנגד זה משפיעה השבת חכמה יתירה לששת ימי המעשה.

ב. והנה מצאנו ששבת מסוגלת מאד להבנת התורה, וכדברי האבן עזרא (שמות פ"ב) "כי ה' קידש זה היום וזימנו לקבל הנפשות תוספת חכמה יותר מכל הימים", וכן כתב ב'אגרת השבת' (בכ"ל יום ימצאו שערי תבונה, ביומי יפתחו מאה שערים". והשפת אמת (כי תשא תרס"ב) כתב, שהתורה שלומדים בשבת אין בה שכחה. [ורמו לדבר- "יום שבתון אין לשכוח"]. וכן אמר החזון איש [הרי"ד בהקדמה לספר ר' שמעון ותורתו], שיש סברות עמוקות בתורה שאי אפשר להבינם בימות החול, ורק בשבת קודש יכולים להבינם מכח קדושת השבת.

ונראה בביאור סגולת השבת להבנת התורה על פי דברי הרשב"א (בתשובה ח"א תי"ג) שכל יום מימי הבריאה פועל יותר במלאכה שנתחדשה יותר משאר הימים, וכתב הגנ"ב (העמוד' שמות יב, ב) שלכן במוצאי שבת טבע האש להיות רותחת יותר משאר ימות השבוע, כי בזמן זה נוצרה, וכל דבר מתעורר בחזקו ותוקפו יותר משאר הימים בהגיע הזמן שבו נתהווה.

ולפי זה יש לומר, שכיון שניתנה התורה לישראל בשבת (שבת פו, ב), ויחד עם נתינתה קיבלו ישראל סייענא דשמיא והארה בהבנת צפונות מעמקי התורה, לכך נפעל והורש לדורות שהשבת מסוגלת ביותר להארת התורה, ובכל שבת ושבת חזור ומושפע ענין זה, ולכן העוסק בתורה בשבת זוכה להשיג סודותיה.

עזרה ראשונה מהנשמה היתירה...

"זביום השביעי שבת וינפש" (לא, יז)

במס' ביצה (טז) דרשו 'נשמה יתרה נותן הקב"ה באדם בערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר שבת וינפש, כיון ששבת וי אבדה נפש'.

והנה מבואר במדרשים שאדם הראשון ניצל ממייתה בזכות השבת, וכדברי ה'פרקי דרבי אליעזר' (פי"ח) "בא יום השבת ונעשה סניגור לאדם הראשון וכו', ובזכות יום השבת ניצל אדם מדינה של גיהנם". ויש להבין איו סנגוריא והצלה יש בה בשבת קודש שבעבורה המשיך לחיות.

וביאר המהרי"ל דיסקין, שלאחר שחטא ביום ששי היה אדם הראשון אמור למות כפי שנגזר עליו, אלא שכשהגיעה השבת נכנסה בו נשמה יתירה, ועליה לא נגזרה מיתה כי לא היתה בתוכו כשאכל מעץ הדעת. ואמנם בדרך כלל הנשמה היתירה יוצאת מהאדם במוצאי שבת, אך אדם הראשון זכה שנשמה זו נשארה בו ולא יצאה ממנו כל ימי חייו, ובזכותה המשיך לחיות. ולכן אמרו שניצל בזכות השבת, כי בשבת זכה לנשמה יתירה.

אך ראיתי שהגאון ר' ישראל יעקב פישר (בהקדמה לי'נשמת יעקב') הקשה, שאם כן כיצד מתו משה רבינו ודוד המלך בשבת, וכיצד יש שמתים בשבת, והרי בשבת יש נשמה יתירה ועליה לא נגזרה מיתה, והניח בצריך עיון.

וכמו כן יש להקשות לפי מה שכתב מרן החיד"א [שהשבוע ביא' אדר חל יום פטירתו] ב'זימות אנך' (תהלים קג) בשם האריז"ל שלתלמיד חכם יש נשמה יתירה גם ביום חול [אלא שבשבת יש לו דרגה גבוהה יותר של נשמה יתירה], וא"כ כיצד שייכת מיתה בתלמיד חכמים בימות החול והרי יש להם נשמה יתירה, וצ"ע.

"סודו של מרן" – מי היו שתי הנשים שעליהן

העיד מרן הגרע"י שרק בזכותן גדל בתורה ?

"פרקו נומי הזהב אשר באזני נשיכם" (לב, ב)

בספר קהלת (ו, כח) נאמר "אדם אחד מאלף מצאתי, ואשה בכל אלה לא מצאתי", ודרשו חז"ל (ויק"ר ב, א) "ואשה בכל אלה לא מצאתי, אלו נשי דור המדבר", שלא שמעו לבעליהן ולא חטאו בעגל. וכתב רבינו יוסף חיים זיע"א

לעילוי נשמת עזרי בן שרה ושלמה גרסי ז"ל ♦ באטא בת הילדה ע"ה ע"י הגב' רוזין ♦ שרה בת זיהרה ומשה מעודה ע"ה ♦ מרים בת טאוס אליאסי ע"ה

שמעה בת עפיה בוני ע"ה
פנחס זליג בן יהודה וייס ז"ל
חנה בת פרחא בנו ע"ה

מכלוף בן יעקב ורחל שמעוני ז"ל
מרים בת סאלם שררה ע"ה
נעמי בת חוה שלום ע"ה

פואד בן פרחא חילייהו ז"ל
חיים בן שמואל הרמן ז"ל
אדיזוי בת מוזל שמלוב ע"ה